

5 Қыркүйек
Сейсенбі,
2023 жыл

uil-gazet@mail.ru

Газет 1930
жылдың
қараша айынан
бастап шығады

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ „ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ БАҒДАРЫ” АТТЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА ЖОЛДАУЫ

Құрметті отандастар!

Қадірлі депутаттар және Үкімет мүшелері! Қазақстан Республикасы Конституциясының 59-шы бабына сәйкес VIII шақырылымдағы Парламенттің екінші сессиясын ашық деп жариялаймын.

Құрметті депутаттар!

Баршаңызды кезекті сессияның ашылуымен құттықтаймын! Жауапты қызметтеріңізге табыс тілеймін! Көктемдегі сайлаудан кейін Парламенттегі саяси партиялардың қатары көбейді. Депутаттар құрамы айтарлықтай өзгерді. Саяси партиялардың фракциялары, бір мандатты округтан сайланған депутаттар да жұмысқа белсене кірісті. Олар көптеген заң жобасына бастамашылық етіп, өзекті мәселелерді батыл көтере бастады. Депутаттарымыз жазда да көп жұмыс атқарды. Небәрі екі айда 1200-ден астам елді мекенді аралап, сайлаушылармен кездесті, тұрғындардың тыныс-тіршілігімен танысты. Мен баршаңызға табысты қызметтеріңіз үшін шынайы ризашылығымды білдіремін. Жаңа сессияда жұмыс қарқыны бұдан да жоғары болады деп ойлаймын.

Құрметті отандастар!

Баршаңызға мәлім, мен жыл сайын халыққа Жолдауымды Парламент сессиясының ашылуында жариялаймын. Бүгінде бұл жақсы дәстүрге айналды. Мұның айрықша мәні бар. Себебі дәл осы сәтте және дәл осы жерде билік тармақтарының барлық өкілдері бас қосады. Алдағы орта мерзімдік жұмыстың бағыт-бағдары айқындалады. Нақты тапсырмалар беріледі, жаңа міндеттер жүктеледі. Парламент, Үкімет және басқа да құзырлы органдар тың қарқынмен іске кіріседі. Бір сөзбен айтсақ, мемлекеттік аппараттың үйлесімді әрі тиімді жұмыс істеуі үшін бұл іс-шара өте маңызды. Бүгінде менің бастамаларымның басымы көпшілігі жүзеге асты. Бірқатар жұмыс жалғасып жатыр. Осы орайда халықтың тұрмыс сапасына тікелей әсер еткен кейбір шараларды атап өткім келеді. Мысалы, 2020 жылдан бері мұғалімдердің жалақысы екі есе өсті. Дәрігерлердің айлығы да айтарлықтай көбейді. Қазір олардың табысы еліміздегі орташа жалақыдан әлдеқайда жоғары. Жұртқа зейнетақы жинағының бір бөлігін пайдалану мүмкіндігі берілді. Миллионға жуық адам осы жобаның игілігін көрді – тұрғын үй мәселесін шешіп, баспаналы болды. «Жайлы мектеп» жобасы аясында 400-ге жуық мектеп салынады. Қазір ауылдық жерде 300-ден астам денсаулық сақтау нысаны салынып жатыр. «Ұлттық қор – балаларға» жобасы қолға алынды. Соның арқасында жаңа жылдан бастап балалардың есепшотына қаражат түсе бастайды. Игерілмей жатқан немесе заңсыз берілген 8 миллион гектар жер мемлекет меншігіне қайтарылды.

Мен нақты іске асқан шаралардың бір бөлігін ғана атап өттім. Шын мәнінде, көп жұмыс атқарылды, болашақта да өз жалғасын табады. Өздеріңізге мәлім, былтырдан бері елімізде ауқымды саяси жаңғыру жұмыстары жүргізілді. Небәрі бір жарым жылдың ішінде көптеген өзгеріс жасалды. Оған баршаңыз куә болдыңыздар, реформаны жүзеге асыру үшін белсенді түрде жұмыс істедіңіздер. Қолға алған шаралар нәтижесінде билік тармақтары арасында тиімді тепе-теңдік орнады. Басқару жүйесі ықпалды. Парламенті бар Президенттік республика үлгісіне көшті. Елімізде күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет тұжырымдамасы барынша орнықты. «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» қағидатын нақты іске асыруымыз қажет. Бұл жерде Парламенттің рөлі ерекше.

Адам құқығын қорғау саласында маңызды қадамдар жасалды. Өділдікті және заң үстемдігін орнату үшін ауқымды жұмыс жүргізіліп жатыр. Шешім қабылдау үдерісіне азаматтардың қатысу мүмкіндігі артты. Қоғамның саяси мәдениеті мүлде жаңа сипатқа ие болды. Алайда нағыз дамыған ел боламыз десек, саяси реформалармен шектеліп қалмауымыз керек. Осы жұмысты түбегейлі және жан-жақты әлеуметтік-экономикалық реформаға ұштастыру қажет. Қазір әлемде геосаяси ахуал ушығып тұр. Соған қарамастан, ел экономикасының негізгі бағыттары бойынша көрсеткіштер өсті. Былтыр Қазақстанның ішкі жалпы өнімі 104 триллион теңге болды. Елімізге 28 миллиард доллар тікелей шетел инвестициясы тартылды. Бұл – рекордтық көрсеткіш. Сыртқы сауда-саттық бұрын болмаған деңгейге, яғни 136 миллиард долларға жетті. Оның 84 миллиарды – экспорт. Сыртқы қорымыз 100 миллиард долларға жуықтады. Бұл, ең алдымен, экономикалық тұрақтылығымыздың аса маңызды кепілі екені сөзсіз. Өрине, басқа елдер де қарап отырған жоқ, олар да алға қарай ұмтылып, дамуда. Бір сөзбен айтқанда, жаһандық экономика және халықаралық еңбек нарығы түбегейлі өзгеруде. Технологиялық бәсеке қызып тұр. Барлық жерде ресурстар үшін талас жүріп жатыр. Климаттың өзгеруі, азық-түлік қауіпсіздігі және демографиялық тұрғыдан орнықты даму ең өзекті мәселеге айналды. Бір сөзбен айтқанда, адамзат тарихында бұрын-соңды болмаған сын-қатерлер мен түбегейлі өзгерістер дәуірі басталды. Осындай аса маңызды шақта зор экономикалық серпіліс жасауға еліміздің түпкі мүмкіндігі бар. Ол үшін біз біртіндеп жаңа экономикалық үлгіге өтуіміз керек. Бұл жұмысты батыл жүргізуіміз қажет. Басты мақсат – қағаз жүзіндегі биік жетістіктерге қол жеткізу емес, шын мәнінде халықтың

тұрмыс сапасын жақсарту болуға тиіс. Өділдік, инклюзивтік және үнемшілдік жаңа экономикалық бағдарымыздың өзегіне айналады. Қазақстанның экономикалық дамуының жаңа парадигмасы еліміздің бәсекелік артықшылықтарын тиімді пайдалануға және өндіріс саласындағы еңбек, капитал, ресурстар, технология сияқты негізгі факторлардың әлеуетін барынша ашуға негізделеді. Жаңа экономикалық саясатта жүзеге асуы екіталай. Сондықтан ұзақ мерзімді мақсат қоюға болмайды. Осы Жолдауда айтылатын міндеттің бәрі үш жылдың ішінде орындалуға тиіс. Ал аса күрделі міндеттерді жүзеге асыру үшін нақты мерзім бекітіледі. Енді экономиканың құрылымына қатысты реформаның негізгі тұстарына тоқталайың. Қазіргі ең басты міндет – еліміздің мықты өнеркәсіптік негізін қалыптастыру және экономикамыз өзімізді толық қамтамасыз ете алатын жағдайға жету. Сондықтан өңдеу саласын жедел дамытуға баса мән беруіміз қажет. Біз ел тағдыры үшін айрықша мәні бар бірқатар жобаны жүзеге асыруымыз керек. Экономиканы әртарапандыру бұрынғыдан да маңызды міндетке айналуда. Бұл ретте металды терең өңдеу, мұнай-газ және көмір химиясы, ауыр машина жасау, уранды конверсиялау және байыту, автобөлшектер және тәйяйтқыштар шығару сияқты бағыттарға айрықша назар аударған жөн. Басқаша айтсақ, жоғары деңгейде өңделген өнім шығаратын кластер құру керек. Еліміздің туристік әлеуетін де пайдалану керек. Туризм осындай перспективді жобалар қатарында болуға тиіс. Әкінішке қарай, осы маңызды саладағы жұмыс дұрыс атқарылмай жатыр, өзіміз басқа мемлекеттермен салыстырғанда артта қалып келеді. Жалпы, кемінде 15 ірі жобадан тұратын нақты тізім дайындалуға тиіс. Осы салада бұрын болған қателіктерді қайталауға болмайды. Жобаларды тиімді қолдау шараларын және оларды орындау мерзімдерін нақты айқындау керек. Оны іске асыруға шетел инвесторларын және еліміздің бизнес өкілдерін барынша тартқан жөн. Жұмысқа өзіміздің шикізатты, тауарлар мен кадрларды, басқаша айтқанда, барлық ішкі мүмкіндіктерімізді пайдалану қажет. Біз жаңа өнеркәсіп саясаты арқылы жаңаша даму үлгісіне көшуге тиіспіз. Мемлекет ірі кәсіпорындармен бірлесіп, өндірістің барлық сатысы өз елімізде болуын қамтамасыз етуі керек. Ол үшін өндіріс саласын реттейтін және ынталандыратын түрлі тәсілдерді қолдану қажет. Өңдеу өнеркәсібі шикізатты көңілге қонымыз бағамен жеткілікті көлемде алуы керек. Сонымен бірге реттелетін сатып алу көзіндегі өз тауарларымыздың үлесін арттыру және офтейк жүйесін то-

лық іске қосу қажет. Еліміздегі өнім өндірушілермен жасалатын офтейк келісім-шарттардың үлесін кемінде 10 пайызға жеткізу керек. Бұл – жыл сайын 2 триллион теңге деген сөз. Мен былтыр қолданыстағы жүйенің бәсекелік артықшылықтарын тиімді пайдалануға және өндіріс саласындағы еңбек, капитал, ресурстар, технология сияқты негізгі факторлардың әлеуетін барынша ашуға негізделеді. Жаңа экономикалық саясатта жүзеге асуы екіталай. Сондықтан ұзақ мерзімді мақсат қоюға болмайды. Осы Жолдауда айтылатын міндеттің бәрі үш жылдың ішінде орындалуға тиіс. Ал аса күрделі міндеттерді жүзеге асыру үшін нақты мерзім бекітіледі. Енді экономиканың құрылымына қатысты реформаның негізгі тұстарына тоқталайың. Қазіргі ең басты міндет – еліміздің мықты өнеркәсіптік негізін қалыптастыру және экономикамыз өзімізді толық қамтамасыз ете алатын жағдайға жету. Сондықтан өңдеу саласын жедел дамытуға баса мән беруіміз қажет. Біз ел тағдыры үшін айрықша мәні бар бірқатар жобаны жүзеге асыруымыз керек. Экономиканы әртарапандыру бұрынғыдан да маңызды міндетке айналуда. Бұл ретте металды терең өңдеу, мұнай-газ және көмір химиясы, ауыр машина жасау, уранды конверсиялау және байыту, автобөлшектер және тәйяйтқыштар шығару сияқты бағыттарға айрықша назар аударған жөн. Басқаша айтсақ, жоғары деңгейде өңделген өнім шығаратын кластер құру керек. Еліміздің туристік әлеуетін де пайдалану керек. Туризм осындай перспективді жобалар қатарында болуға тиіс. Әкінішке қарай, осы маңызды саладағы жұмыс дұрыс атқарылмай жатыр, өзіміз басқа мемлекеттермен салыстырғанда артта қалып келеді. Жалпы, кемінде 15 ірі жобадан тұратын нақты тізім дайындалуға тиіс. Осы салада бұрын болған қателіктерді қайталауға болмайды. Жобаларды тиімді қолдау шараларын және оларды орындау мерзімдерін нақты айқындау керек. Оны іске асыруға шетел инвесторларын және еліміздің бизнес өкілдерін барынша тартқан жөн. Жұмысқа өзіміздің шикізатты, тауарлар мен кадрларды, басқаша айтқанда, барлық ішкі мүмкіндіктерімізді пайдалану қажет. Біз жаңа өнеркәсіп саясаты арқылы жаңаша даму үлгісіне көшуге тиіспіз. Мемлекет ірі кәсіпорындармен бірлесіп, өндірістің барлық сатысы өз елімізде болуын қамтамасыз етуі керек. Ол үшін өндіріс саласын реттейтін және ынталандыратын түрлі тәсілдерді қолдану қажет. Өңдеу өнеркәсібі шикізатты көңілге қонымыз бағамен жеткілікті көлемде алуы керек. Сонымен бірге реттелетін сатып алу көзіндегі өз тауарларымыздың үлесін арттыру және офтейк жүйесін то-

Жалғасы 2-3 беттерде

ХАЛЫҚТЫҢ АЙЫҚТЫ ӨМІРІ – ЕЛ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ТҰЖЫРЫМЫ

Мемлекет басшысы Қазақстан халқына арнаған жаңа Жолдауында қоғамның барлық салаларындағы негізгі міндеттерді түсіндірді. Өрине, елдің жаңа экономикалық бағытының айқындаушы қағидалары әділеттілік, инклюзивтілік, прагматизм болуы керектігін баса айтты. Қазақстанның экономикалық дамуының жаңа парадигмасы бәсекеге қабілетті артықшылықтарымызды тиімді пайдалануға, сондай-ақ өндірістің барлық негізгі факторларының – еңбек, капитал, ресурстар және технология әлеуетін ашуға негізделуі керек. Жаңа экономикалық саясат аясында біз ұзақ мерзімді уақытша мақсаттар қою тәжірибесінен бас тартып, көрсетілген барлық міндеттер үш жыл ішінде шешілуге тиіс, ең күрделілері үшін басқа нақты күндер белгіленіп отыр. Ал, еліміздің стратегиялық мақсаты – Еуразия құрлығының жетекші ауыл шаруашылығы орталықтарының біріне айналу. Бұл бастапқы өндірістен қосылған құны жоғары өнім өндіруге кезең-кезеңімен көшпейінше мүмкін емес. Үш жылдың ішінде агроөнеркәсіп кешеніндегі өңделген өнімдердің үлесін 70 пайызға жеткізу міндеті тұр. Бұл дегеніміз ауылдың жаңа «тынысы ашылады» деген сөз. Яғни, ауылды дамыту үшін шағын шаруашылықтарды қолдау маңызды. Біздің облыста қарқынды қолға алынған «Ауыл аманаты» бағдарламасы өзінің өзектілігін дәлелдеді. Оны дамытудың келесі кезеңі жеңілдетілген несиелер беру ғана емес, жеке қосалқы шаруашылықтардағы кооперацияны ынталандыру болуы керек. Ал, заманауи ауыл шару-

ашылығы – жоғары технологиялы сала. Жер мен климат енді фермерлер табысының анықтаушы факторы емес, инновациялық шешімдер бірінші орынға шығуы тиіс. Агроөзілдімді дамыту, ең бастысы оны ауыл шаруашылығында іс жүзінде қолдану шаралары қолға алынуы. Рас, қазіргі таңда, тіпті алдағы уақытта су ресурстарының қолжетімділігі мен сапасы мәселесі өзекті болады. Еліміз трансшекаралық су көздерінің ресурстарына тәуелді. Еуразияның өзендері мен арналары – халықтар мен экономикаларды біріктіруге арналған ортақ табиғи мұра. Бұл мәселеде әрқашан көршілерімен және достарымен түсіністік пен өзара тиімді тіл табысу керек. Сондықтан теңгерімді су саясатын жүргізу, трансшекаралық суды пайдалану мәселелерін шешу Үкіметтің алдағы уақыттағы аса маңызды міндеттерінің біріне айналмақ. Халқымыздың лайықты өмір сүру деңгейін қамтамасыз ету – біздің еліміздің экономикасының дамуының негізгі тұжырымы.

Қайнар ҰЛЫҚПАНОВ,
Қаржы саласының ардагері.

АУЫЛҒА СЕРПІЛІС КЕРЕК!

Парламент палаталарының бірлескен отырысында Президент Қасым-Жомарт Токаев «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты биылғы Қазақстан халқына Жолдауында Президент алдымен өз бастамаларының басым көпшілігінің жүзеге асқанына, бірқатар жұмыстың жалғасып жатқанына, осы орайда халықтың тұрмыс сапасына тікелей әсер еткен кейбір шараларға тоқталып өтті. Мәселен, ол өз сөзінде 2020 жылдан бері мұғалімдердің жалақысы екі есеге көтеріліп, дәрігерлер айлығының айтарлықтай көбейгенін, қазір олардың табысы елдегі орташа жалақыдан әлдеқайда жоғары екенін және жұртқа зейнетақы жинағының бір бөлігін пайдалану мүмкіндігінің берілгенін, миллионға жуық адам осы жобаның игілігін көріп, баспаналы болып жатқанын атады. Сондай-ақ, Президент «Жайлы мектеп» жобасы аясында 400-ге жуық мектеп бой көтеріп, ауылдық жерде қазір 300-ден аса денсаулық сақтау нысаны салынып жатқанын, «Ұлттық қор – балаларға» жобасы қолға алынып, соның арқасында жаңа жылдан бастап балалардың есепшотына қаражат түсе бастайтынын және игерілмей жатқан немесе заңсыз берілген 8 миллион гектар жер мемлекет меншігіне қайтарылғанын тілге тиек етті. Өрине, мұның бәрі ел игілігі үшін жасалып жатқан жақ-

сылықтар. Сонымен бірге Президент агроөнеркәсіп кешеніне нақты серпіліс қажет екенін, осы ретте ауыл шаруашылығы саласының әлеуеті орасан зор, бірақ біз қолда бар мүмкіндіктерді әлі де толық пайдалана алмай отырғанымызды сөз етті. Осыған байланысты болашағы зор екендігін, ет, сүт, астық өнімдерін терең өңдеу және өндірістік жылыжай шаруашылықтарын дамыту бағыттарына басымдық берудің маңызды екенін айтты. Бұл өте дұрыс. Себебі, біз аграрлы елміз. Сондықтан, ауыл шаруашылығы саласын өркендетуге бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығара жұмылып, Мемлекет басшысының айтқандарын орындауға барынша үлес қосуымыз керек.

Мұратбек ӨДІЛХАНОВ,
Аудандық кәсіпкерлік және
ауылшаруашылығы бөлімінің
сектор меңгерушісі.

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ „ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ БАҒДАРЫ” АТТЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА ЖОЛДАУЫ

батыл шаралар қабылдауы қажет. Сондықтан ірі өндіріс кәсіпорындары 5 жыл сайын технологиялық және экологиялық аудит жасауы керек. Бұл талап инфрақұрылым саласындағы кәсіпорындарға да қойылуға тиіс. Геологиялық барлау ісі айрықша назар аударуды қажет етеді. Еліміздің минералды шикізат базасын толықтыру үшін 2018 жылы тау-кен саласын басқару мәселесіне қатысты жаңа заңдар қабылданды. Бірақ заң таллаптары толық орындалмай жатыр. Соның салдарынан табиғи ресурсқа қанша бай болсақ та, көптен бері ауыз толтырып айтатын геологиялық жаңалық ашылған жоқ. Ахуалды дереу өзгерту керек.

Тау-кен саласын басқару жүйесін жуық арада жаңғырту қажет. Көптеген елде бұл саланы негізінен жеке компаниялар алға сүйрейді. Сондықтан ірі көлемде жеке инвестицияларды тарту осы саланың әлеуетін ашуға барынша көмектеседі.

Ол үшін салық және реттеу шарттарын өзгеріске икемді болуы керек. Өз қаржысына геологиялық зерттеу жүргізген инвестордың жер қойнауын пайдалану кезінде басым құқыққа ие болуын қамтамасыз еткен жөн. Жобаларды келісуге қажетті рәсімдер мен оның мерзімін көшенді мемлекеттік сараптама жасау және толық цифрландыру тәсілін енгізу арқылы екі есе азайту керек. Қазір еліміздің 1,5 миллион шаршы шақырым аумағына геологиялық және геофизикалық барлау жасалған. Үкіметтің міндеті – 2026 жылға қарай оның көлемін кемінде 2 миллион 200 мыңға жеткізу.

«Жаңа заманның мұнайына» айналған сирек және жерде сирек кездесетін металл кеніштерін игеру басты бағыттың бірі болуы керек. Өзінің осы саладағы әлеуетін аша алған елдер көпешекте бүкіл әлемнің технологиялық даму бағдарын айқындайтын болады.

Біз жыл соңына дейін саланы дамытуға қатысты нақты ұстанымымызды анықтап алуға тиіспіз. Өңдеу өнеркәсібін қолдау үшін шетелдің және еліміздің инвесторларын бастапқы үш жылда салықтан және басқа да міндетті төлемдерден босатқан жөн. Бұл – өңдеу индустриясына айтарлықтай серпін беруге арналған өте маңызды шара.

Тағы бір маңызды мәселе – қорғаныс-өнеркәсіп кешенін жан-жақты нығайту. Бұл сала дамыған елдердің ұлттық қауіпсіздігін қамтамасыз ету ісінде басты рөл атқарады.

Осы орайда импортқа тәуелділікті азайтуға мүмкіндік беретін, жергілікті өнім үлесі жоғары өндіріс кешенін құру – аса маңызды міндет. Біздің армиямыз жоғары технологиялы қару-жарақпен және ескери техникамен, соның ішінде бронды техникамен, ұшқышысыз басқарылатын ұшу аппараттарымен, қазіргі заманғы атыс қаруларымен жабдықталуға тиіс. Техниканы шұғыл жөндейтін өндіріс орындарының қуатын арттырып, отандық кәсіпорындарға барынша қолдау көрсеткен жөн. Бізде оған қажетті материалдық-техникалық база, білік пен тәжірибе және мамандар бар. Тек оларға құзырлы мекемелердің тапсырысы керек. Заманауи технология трансфертін жасау және жаңа өндірістер ашу жұмысын жалғастырған жөн.

Арнаулы қорғаныс-өнеркәсіп кешенін дамыту қоры арқылы өз кәсіпорындарымызға тікелей қаржылық қолдау көрсетіледі.

Алдымызда тағы бір өте маңызды міндет тұр. Біз агроөнеркәсіп кешенінде нақты серпіліс жасасуымыз керек. Ауыл шаруашылығы саласының әлеуеті орасан зор. Бірақ біз қолда бар мүмкіндіктерді әлі де толық пайдаланбай отырмыз.

Қазақстанның айналасында өнім өткізетін өте үлкен нарықтар бар. Онда сапалы азық-түлік өнімдері тапшы. Қазақстанның стратегиялық мақсаты – Еуразия құрлығындағы басты аграрлық орталықтың біріне айналу. Осы мақсатқа қол жеткізесіз десек, ең алдымен, өнімді жоғары деңгейде өңдеуге көшімізді қажет. Осылай болайды. Біз алдағы үш жыл ішінде агроөнеркәсіптегі өңделген өнім үлесін 70 пайызға жеткізудіміз керек. Бұл – нақты міндет. Жұртты өнім өңдеуге ынталандыру керек. Ол үшін салық саясатын қайта қарау қажет.

Бұл салада ірі компаниялар көбірек болса, нақты серпіліс жасауға болады. Біз экспортты ұлғайта отырып, ішкі нарықты да ұстап тұруымыз керек. Сондықтан елімізге сапалы өнімді қажетті көлемде тұрақты ұсына алатын кәсіпорындар қажет. Отандық агрофирмалардың ірі компаниялар қатарына кіргені жөн болар еді. Сондай-ақ өзара тиімді шарттарды ұсынып, бұл жұмысқа халықаралық корпорацияларды белсенді түрде тарту керек.

Ет, сүт, астық өнімдерін терең өңдеу және өндірістік жылыяқ шұруашылықтарын дамыту сияқты біз үшін болашағы зор бағыттарға басымдық берген абзал. Сонымен бірге өз еліміздегі ауыл шаруашылығы кәсіпорындарының әлеуетін қаперден шығармаған жөн.

Осы ретте 100-ден астам ірі сүт-тауар фермасы салынып жатқан Солтүстік Қазақстан облысының жетістіктері көпке үлгі. Шаруалардың тәжірибесі мол, жем-шөп қоры да жеткілікті. Оған қоса байыпты қолдау шаралары қолға алынған. Осының бәрі тұтаса келе тәп-тәуір нәтиже беріп отыр. Құс фабрикаларын, көкеніс қоймаларын, ет

өнімдерін шығаратын кәсіпорындар салған кезде осы тәжірибені басшылыққа алу керек.

Ауыл-аймақты дамыту үшін шағын шаруашылықтарды қолдау өте маңызды. «Ауыл аманаты» бағдарламасының елге қажет екені айқын көрінді. Оның келесі кезеңінде жеңілдетілген несие берумен шектеліп қалмау керек. Жеке қосалқы шаруашылық иелері өзара бірігуі қажет. Осыған қажетті жағдай жасалуы керек.

Машина-трактор паркінің өбден ескіріп, тозуы – күрделі мәселеге айналды. Қазір ауыл шаруашылығы техникасының 80 пайызы тозып тұр. Сондықтан жыл сайын оның 8-10 пайызын жаңартып отыру қажет. Бұл ретте еліміздегі техника өндірушілер мен шаруалардың да мүддесін ескерген абзал.

Қазір жаһандық бәсеке күшейіп тұр, тауар нарығында өзгеріс бар. Мұндай жағдайда өнім өткізу саясатына ерекше мән беруіміз керек. Жылдар бойы қалыптасқан ішкі және сыртқы нарықтағы орнымызды сақтап қалу айрықша маңызды. Үкіметтің алдында сыртқа шығарылатын өнім нарығының ауқымын жоспарлы түрде кеңейту міндеті тұр. Қазақстанның тауарларын шетелге таныту және шығару үшін тиісті шаралар қабылдаған жөн.

Қазіргі ауыл шаруашылығы – жоғары технологиялы сала. Мұны білесіздер. Шаруаларды жер жағдайы немесе ауа райы емес, инновациялық амал-тәсілдер табысқа жеткізеді. Заманауи ғылымға сүйенбесе, ауыл шаруашылығы жай тоқырауға емес, құрдымға кетеді.

Агроғылымды дамыту және ең бастысы, оны ауыл шаруашылығында іс жүзінде қолдану үшін шаралар қабылдау қажет. Ұлттық аграрлық ғылым-білім беру орталығын зерттеу ісінің барлық сатысын қамтитын агро-технология хабына айналдыру керек.

Сондай-ақ шетелдің танымал агро-ғылыми орталықтарымен толыққанды ғылыми-тәжірибелік ынтымақтастық орнату керек. Біз жеке ғылыми-технологиялық бастамаларды қолдаймыз. Білім беру бағдарламаларын ауыл шаруашылығы талаптарына бейімдейміз.

Егін шаруашылығында маңызды реформа жасайтын кез келді. Егіс түрлерін көбейтіуіміз керек. Сондай-ақ көбірек пайда әкелетін дәнділер еккен жөн. Суды қол қажет ететін егіс алқабын біртіндеп азайтып, бір ғана дақыл түрін егуді шектеу қажет. Діқандарды жергілікті тұқыммен қамтамасыз ету маңызды. Сонымен қатар жаңа сұрыптарды шығарып, оны өсіру мәселесін шешкен жөн. Мемлекеттің баға реттеу мәселесіне шектен тыс араласуы агроөнеркәсіп кешенін өркендетуге айтарлықтай кедергі келтіріп отыр. Бұл мәселені де шешу керек.

Азық-түлік келісім-шарт корпорациясы ахуалды тұрақтандыру ісінде қазіргіден де маңызды рөл атқаруға тиіс. Бұл мекеме қажет кезде интервенция жасап, бағаның өсімін төжеп отырады. Азық-түлік корпорациясы нарықтағы жекеменшік иелерінің ауыл шаруашылығы өнімдерін өндіретін, оны саяқтайтын және сататын толыққанды желі құруына жәрдемдесуге тиіс.

Келесі мәселе. Өткен қыста еліміздің жылу электр станцияларында қайта-қайта апат болды. Бұл жағдай жылдар бойы шешілмеген мәселенің бетін ашып берді. Инфрақұрылымның өбден тозуы халықтың тұрмыс сапасына тікелей әсер етеді. Индустрияландыру қарқынын да тежейді. Яғни, инфрақұрылымды жаңғыртпасақ, жаңа экономикалық үлгіге көшу мүмкін емес.

Үкімет жаңа инфрақұрылымдық жоспарды осы саладағы барлық түйткілді ашық көрсетіп, оны шешу жолдарын анықтауға тиіс.

Энергетикалық қауіпсіздік мәселесін де шешу қажет. Бұл салада қолдан келгенше өз ресурстарымызға арқа сүйеген абзал. Басты міндет электр энергетикасы саласына жүктеледі. Алдағы 5 жылда кемінде 14 гигаваттық жаңа электр қуаты іске қосылады. Биыл Екібастұздағы бірінші ГРЭС-тің бірінші блогын қайта құру жұмыстары аяқталады. Бұрын ешқашан толық қуатын пайдаланып көрмеген станцияның 8 блогы түгел жұмыс істейтін болады. Қазір екінші ГРЭС-ті кеңейту жобасы жүзеге асырылып жатыр, үшінші ГРЭС-тің құрылысы басталады.

Түптеп келгенде, Қазақстан электр қуатын басқа жатқан алмауға тиіс, яғни көршілес елдерге тәуелді болмауы керек. Біздің қазіргі ахуалымыз мез емес. Бұл – ең алдымен, мемлекеттік қауіпсіздік мәселесі. Жалпы, қай жағынан алып қарасақ та, бұған мүлде қол беруге болмайды.

Өрине, жаңартылатын энергетика жобаларын жүзеге асыру да жалғасады. Су электр станцияларын дамыту мәселесі назардан тыс қалмайды. Электр қуатымен, жылумен және сумен қамтамасыз ету – технологиялық тұрғыдан алғанда тығыз байланысқан біртұтас жүйе. Оған экономиканың аса маңызды жеке саласы ретінде қараған абзал. Осы салаға қатысты қазіргі ұстаным негізінен өзектілігін жоғалтты. Енді жаңа шешімдер керек. Тариф саясатын түбегейлі қайта қарау, тариф белгілеудің жаңа әдістемесін енгізу және инвесторлардың қызығушылығын арттыру қажет. Табиғи монополия субъектілерінің бәріне 5-7 жылға дейін көңілге қонымды

нарықтық тариф енгізген жөн. Яғни, баға тұрақты болса, инвестицияны нақты жоспарлауға мүмкіндік туады. Қаржы ұйымдары да кәсіпорындарға нық сеніммен несие бере алады. Сонымен қатар монополистердің жауапкершілігін едәуір арттыру қажет. Бұл салаға цифрлық бақылау тәсілдерін енгізіледі. Сол арқылы азаматтарымыз тарифтік смета және инвестициялық бағдарламалар туралы ақпарат алады.

Елді газбен қамтамасыз ету де – өзекті мәселе. Тауарлы газдың ресурстық базасын кеңейту – Үкіметтің және ұлттық газ компаниясының басты міндеті. Жаңа газ өңдеу зауыттарының құрылысын тездету және қолданыстағы зауыттардың қуатын барынша пайдалану қажет.

Еліміздегі Теңіз, Қашаған, Қарашығанақ сияқты мұнай-газ алпауыттары газды қолжетімді бағамен ұсынуға тиіс. Сонымен қатар жаңа газ кеніштерін барлау және игеру үшін инвестиция тарту аса маңызды.

Электр қуаты, жылу және су – тұрмысқа аса қажетті игіліктер. Оны үнемдеп пайдалану керек. Бұл жаңа тұрмыстық мәдениетке айналуы қажет. Жалпы, бұл – үй шаруасына ғана емес, тұтас экономикаға ортақ талап. Қазір суды оңды-солды пайдалануға мүлде болмайды. Үкімет энергетикалық тиімділік саясатын түбегейлі қайта қарауға тиіс. Онда Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымының стандарттары ескерілуі керек.

Энергетиканы тиімді пайдалануға және басқа да ресурстарды үнемдеуге қатысты нақты нормативтік талаптарды біртіндеп енгізу қажет.

2029 жылға қарай энергияны тұтынуға және энергия шығынына байланысты негізгі көрсеткіштер кемінде 15 пайызға азаюға тиіс.

Біз «жасыл» экономиканы дамыту мәселесімен мықтап айналысуымыз керек. Болашақта бүкіл әлем таза энергетикаға көшетін сөзсіз. Халықаралық сарапшылардың мәліметіне сүйенсек, жалпы әлемдегі күрделі қаржы салымдарының үштен біріне жуығы жаңартылатын энергетика жобаларының еншісінде. Қазақстанда да бұл бағытта көп жұмыс атқарылды. Жаңа Экология кодексі және Көміртегі бейтараптығына қол жеткізудің 2060 жылға дейінгі стратегиясы қабылданды. Соңғы 5 жылда жаңартылатын энергетиканың елімізде өндірілетін қуатын жалпы көлеміндегі үлесі 5 пайызға жуық өсті.

2027 жылға қарай тағы 1,4 гигаваттық қуат көздері іске қосылады. Еліміздің энергетикалық теңгерімінің құрылымы өзгеретіні анық. Сондықтан қуат өндіруден бастап оны таратуға дейінгі бүкіл энергетика саласын басқару үлгісін жетілдіру керек. Сүтегідегі қуат өндіріс ісін дамыту қажет. Қуат көздерін кеңейту іс энергетикалық машина жасау саласында технология трансфертін жүзеге асырып, жергілікті өндірісті дамытуға, аккумулятор өнеркәсібін құруға негіз болады. Ең бастысы, елімізде шикізат қоры жеткілікті.

Теңгерімді қуат көздерін, энергияны шоғырландыру жүйелерін құру үшін түсі шешімдер қабылдау қажет. Көміртегі бейтараптығына көшуді парниктік газ шығарындарына арналған квотаны саудалау арқылы тездетуге болады. Үкімет пен бизнес өкілдері осы бағыттағы мүмкіндіктерді пайдалану мәселесімен шұғылдануы керек.

Жетекші экономикалар үшін «жасыл» қаржы тарту ісінің маңызы арта түсуде. Өткен жеті жылда жер жүзінде «жасыл» облигацияларға 2,5 триллион доллардан астам қаражат жұмсалды. ESG қағидалары аз уақыт ішінде қаржы ұйымдарының қалыпты тәжірибесіне айналды. Осыған байланысты «Астана» халықаралық қаржы орталығы біздің аймақтың «жасыл» қаражат тартатын басты алаңына айналуға тиіс.

Атом энергетикасын дамыту аса маңызды экономикалық және саяси мәселеге айналды. Атом электр станциясын салу қажет пе, жоқ па деген сауалға қатысты түрлі пікір бар екенін білесіздер.

Қазақстан – әлемдегі ең ірі уран өндіруші мемлекет. Еңшеде өз жерімізде атом станциясын салуға өбден қақымыз бар. Кейбір сарапшылар шағын ядролық станциялар салу керек деген пікір айтады. Алайда көптеген азамат пен бірқатар сарапшы ядролық станцияның қауіпсіздігінде күмәнмен қарайды.

Семей полигоны халқымызға қаншама қасірет әкелгенін ескерсек, олардың күдігін түсінуге болады. Сондықтан бұл мәселе бойынша қоғамдық тыңдауларды, егжей-тегжейлі, кең ауқымды талқылауларды жалғастыруымыз керек.

Біз маңызды стратегиялық мәселелерге қатысты түпкі шешімді референдум арқылы қабылдауымыз қажет. Бұл – 2019 жылы сайлау алдында менің халыққа берген уәдем. Атом электр станциясын салу немесе салмау мәселесі – еліміздің болашағына қатысты аса маңызды мәселе. Сондықтан оны жалпыұлттық референдум арқылы шешкен жөн деп санаймын. Нақты мерзімін кейін анықтаймыз.

Келесі мәселе. Су ресурсы – еліміздегі өзекті мәселелердің бірі. Өсіресе, судың сапасы және оның халыққа қолжетімді болуы аса маңызды болып тұр.

Жыл өткен сайын халқымыздың саны да, экономикамыз да өседі. Бұл – қалыпты құбылыс. Сол себепті 2040

жылдарға қарай Қазақстандағы су тапшылығы 12-15 миллиард текше метрге жетуі мүмкін.

Жалпы, біз – трансшекаралық су көздеріне тәуелді елміз. Еуразия құрлығындағы өзендер мен каналдар – баршамызға ортақ табиғат байлығы. Осы су көздері біздің халықтарымызды, экономикамызды жақындастырады. Сондықтан көршілес әрі достас елдермен бұл мәселе бойынша әрдайым өзара түсіністікке және келісімге келу керек.

Жан-жақты ойландырылған су саясатын жүргізу, трансшекаралық суларды пайдалану мәселелерін шешу – Үкіметтің алдында тұрған аса маңызды міндеттер.

Шаруалар мен өнеркәсіп өкілдеріне суға қатысты сапалы сараптамалар мен болжамдар керек. Бұл талдаулар әр жылы және орта мерзімді кезеңде судың мөлшері қандай болатынын да қамтуы қажет. Сондықтан бәрін алдын ала жоспарлаған жөн.

Сондай-ақ ішкі су ресурстарын үнемдеп пайдалану өте маңызды. Суды үнемдейтін технология өте баяу енгізілуде. Суды шақтап пайдалану мәдениеті де жоқ.

Еліміздің кейбір өңірлерінде суды ең көп жұмсайтын ауыл шаруашылығы саласында оның 40 пайызы босқа ысырап болып жатыр. Су шаруашылығы нысандарының 60 пайызы тозып тұр. Олқылықтың орнын толтыру үшін өте батыл және шұғыл шаралар қажет.

Ең алдымен, суды үнемдейтін озық технологияны енгізу ісін тездетіп, оны қолдану аумағын жыл сайын 150 мың гектарға дейін кеңейту керек. Көктемгі қарғын суды жинау және оны егістікке жеткенше құмға сіңіріп жоғалтып алмау мәселесі шешімін табуға тиіс. Өйткені оның бәрі – ішкі су қорымыз. Ол үшін 20 жаңа бөген салу, кемінде 15 су қоймасына күрделі жөндеу жүргізу және 3500 шақырымдық каналды жаңғыртып, цифрлық тәсілмен бақылауға алу керек. Негізгі міндет – 2027 жылға қарай қосымша екі текше шақырым суға қол жеткізу.

Су үнемдейтін технологияларды енгізу – аса маңызды және шұғыл міндет. Сондықтан тиімді тәсілдер ұсыну қажет. Дегенмен біз дәл қазіргі жағдайда жаңа тариф саясатынан да аттап өте алмаймыз. Өбден ескірген инфрақұрылым әрең жұмыс істеп тұр. Сондықтан жаңа инфрақұрылым салу – өте маңызды міндет, қазіргі нарықтың талабы. Суды нормативтен артық жұмсағандар оның ақысын жоғары тарифпен төлеуі керек. Бір сөзбен айтсақ, суды барынша үнемдеуіміз қажет. Оған қоса судың «көлеңкелі» нарығы түбірімен жойылуға тиіс.

Халқымыз «Судың да сұрауы бар» деп бекер айтпаған. Су дегеніміз – үнемдеп пайдаланбаса, тез таусылатын шектеулі ресурс. Онысз шаруалардың күні қараң. Сол себепті бұл салада заңсыздыққа жол берілмейді. Талапқа бағынбайтындар қатаң жазаға тартылады.

Еліміз үшін судың маңызы мұнай, газ немесе металдан кем емес. Су шаруашылығы жүйесін тиімді дамыту мәселесімен дербес мекеме айналысуы қажет деп санаймын. Сондықтан Су ресурстары және ирригация министрлігі құрылады. Министрліктің аясында Ұлттық гидрогеология қызметі қайта жұмыс істейтін болады.

Сондай-ақ еліміздің су шаруашылығын басқару жүйесіне түгел реформа жасалады. «Қазсушар», «Нұра топтық су құбыры» және басқа да негізгі компанияларда өзгеріс болады. Жалпы, осы саланың материалдық жағдайын жақсартып, кадр мәселесін шешу керек.

Су тапшылығының артуы – Орталық Азия мемлекеттеріне ортақ мәселе. Суды үнемдеп пайдалану энергетика немесе көлік саласы сияқты аймақтағы ынтымақтастықтың тағы бір жаңа бағытына айналмақ. Үкіметке көрші елдермен бірлесіп, бұл мәселені жан-жақты пысықтауды тапсырамын.

Стратегиялық маңызы бар міндеттің бірі – көлік-логистика саласының әлеуетін толық пайдалану.

Қазір әлемде жаңа экономикалық кеңістік қалыптасып жатыр. Қытайдан Еуропаға, Ресейге, Орталық Азияға және осы аймақтардан Қытайға әлі берілетін тауар көлемі айтарлықтай көбейеді деген болжам бар. Қазақстан солтүстік пен оңтүстікті, басты пен шығысты байланыстыратын жahanдық жолайрықта орналасқан. Бұл біздің елімізге зор мүмкіндік беріп отыр. Сондықтан көлік-логистика саласы экономикамызды алға бастайтын басты күштің біріне айналуға тиіс. Қазір бәсеке күшейіп тұр. Осыған орай бірқатар маңызды мәселені шұғыл шешу керек. Ең алдымен, «Достық-Мойынты», «Бақты-Аякөз», «Дарбаза-Мақтаарал» бағытындағы ірі теміржол жобаларын сапалы жүзеге асыру қажет. Оның қатарында Алматыны айналып өтетін темір жол желісі де бар.

Қазақстан көлік саласында Ресеймен және Қытаймен ынтымақтастығын жалғастыра береді. Біздің транзиттік әлеуетімізді нығайту ісінде Транскаспий бағдары айрықша рөл атқарады. Орта мерзімді кезеңде осы дәліз арқылы тасымалданытын жүк көлемі бес есе артуы мүмкін. Ол үшін Қытай, Әзербайжан, Грузия, Түркия сияқты серіктес мемлекеттермен бірге күш жұмылдыруымыз қажет.

«Бақты» өткелінде жаңа «құрғақ порт» салу, Ақтаудағы контейнер хабының

құрылысын тездету және Қара теңіз арқылы өтетін Орта дәліздің бойында тұрған аймақ әлеуеттерін арттыру керек. Қытайдың Сиань, Грузияның Поти қалаларында өз терминалдарымыздың құрылысы басталды. Бұл – Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» меғажобасы біздің ұлттық бастамаларымызбен тоғысқанының нақты көрінісі. Іргелес елдердің бәрімен, оның ішінде Ресей, Қытай, Орталық және Оңтүстік Азиядағы тату көршілерімізбен сындарлы әрі достық қарым-қатынаста болсақ, еліміздің көлік әлеуетін тиімді пайдалана аламыз.

Бізге теңіз инфрақұрылымын дамытуға арналған біртұтас жоспар керек. Онда Құрық портына айрықша мән берілуге тиіс. Құрықты Ақтөу порты сияқты толыққанды логистикалық кластерге айналдыруымыз қажет. «Солтүстік-Оңтүстік» халықаралық дәлізі де өте маңызды. Сол арқылы Парсы шығанағына шығуға болады. Біртіндеп бұл бағыттағы теміржол желісінің өткізу мүмкіндігін екі есе арттыру керек. Алдымен «Болашақ-Челябинск» теміржол желісінің Қазақстандағы бөлігін жаңғыртуға кірісу қажет.

Халықаралық дәліздермен тиімді байланыс орнату үшін логистика қызметін толық ұсыну маңызды. Астана, Алматы, Шымкент және Ақтөбе әуежайлары мультимодальды орталық болуға тиіс. Бұл орталықтар бәсекеге қабілетті болу үшін жүктерді қабылдау және тарату қызметі сапалы атқарылуы қажет.

Жалпы, саланы дамыту үшін тариф және реттеу саясаты дұрыс жүргізілуіге тиіс. Жеке инвестицияны көптеп тарту керек.

«Қазақстан темір жолын» толыққанды көлік-логистика компаниясы етіп қайта құру жұмысын жуық арада аяқтау қажет.

Сондай-ақ автокөлік жолдарының құрылысы мәселесі шешімін табуға тиіс. Қазір оның сапасы сын көтермейді. Тиісті жұмыстар уақтылы және сапалы жасалмайды. Жеңірлық белен алып тұр, бәсеке де жоқтың қасы. Мұның бәрі – осы салада өбден тамыр жайған кемшіліктер. Сондықтан жыл соңына дейін нақты шаралар қабылдау қажет. Міндетін адал атқармаған барлық компания заң бойынша жауапқа тартылады. Бұл мәселеге мен баса назар аударамын. Бақылау күшейітіп, жаңа нормативтік құжаттар қабылдау керек.

2029 жылға дейін 4 мың шақырымнан астам жолға күрделі жөндеу жүргізу қажет.

Жалпы алғанда, Қазақстан Еуразия құрлығындағы басты транзит хабы ретіндегі рөлін арттыруы керек. Осылайша, уақыт өте келе көлік-логистика саласындағы ірі мемлекетке айналуымыз қажет.

Көлік-логистика саласын қарқынды дамыту – стратегиялық міндет. Үш жыл ішінде оның ішкі жалпы өнімдегі үлесі кемінде 9 пайызға жетуге тиіс. Ол үшін саланы тиімді басқару өте маңызды. Сондықтан Көлік министрлігін қайта құрған жөн. Бұл министрлік жол инфрақұрылымын салумен де айналысады.

Менің цифрландыру ісіне және инновацияны енгізу мәселесіне баса мән беретінімді баршаңыз білесіздер. Біздің маңызды стратегиялық міндетіміз – Қазақстанды ІТ мемлекетке айналдыру. Цифрландыру ісінде нақты жетістіктеріміз де жоқ емес. Біз электрорнды үкіметті және финтехті дамыту индексі бойынша әлем көшбасшыларының қатарында тұрмыз.

Бытырдың өзінде ІТ саласындағы экспорттың бес есе өсті. Бұл соңғына дейін бұл көрсеткіш 500 миллион долларға жетуі мүмкін. Өрине, мұнымен шектелмейміз. 2026 жылға қарай ІТ қызметтерінің экспортын бір миллиард долларға жеткізу – Үкіметке жүктелетін жаңа міндет. Шетелдің ірі ІТ компанияларымен бірлескен кәсіпорындар ашу бұл іске септігін тигізері сөзсіз. Үкімет осы мәселені мұқият зерделеп, нақты ұсыныстар енгізуі керек.

Үкімет жасанды интеллектіні дамыту ісіне баса назар аударуға тиіс. Әлемде алдағы бірнеше жылда осы садрлар бір триллион доллардан астам инвестиция салынады деген болжам бар. Жасанды интеллект оны дамыта білген елдердің ішкі жалпы өніміне айтарлықтай үлес қосуы мүмкін. Жасанды интеллект

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ „ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ БАҒДАРЫ” АТТЫ ҚАЗАҚСТАН ХАЛҚЫНА ЖОЛДАУЫ

ірі кәсіпорын басымдыққа ие болып отыр. Бұл жағдай нарықтағы шынайы ахуалды көрсете алмайды. Бәсекестікті қорғау және дамыту агенттігі Үкіметпен бірлесіп, негізгі нарықтарды монополизациялау үшін шаралар қабылдауға тиіс.

Біз сауда-саттықты өркендетті жолмен жүргізу үшін тауар биржаларының жұмыс істеуіне қолайлы жағдай жасадық. Алайда реттеу жұмысының тиімділігі төмен болғандықтан, біреулердің ырқынан шықпайтын тауар биржалары пайда болды. Олар бәсе-келестікті жоятын, импорттың және өнімсіз делдалдықтың пайдасы үшін сатып алу рәсімдерін айналып өтетін орындарға айналды. Реттеу талаптары күшейтіп, айтылған кемшіліктерден түгел арылу қажет.

Сонымен бірге сауда-саттыққа қатысты озық тәсілдердің еліміздің өнім өндірушілеріне толық қолжетімді болуын қамтамасыз ету маңызды. Ұлттық сауда жүйесімен ғана тұйықта-луы қалуға болмайды. Бизнеспен бірлесіп, мықты аймақтық тауар-шікізат биржасын құру мәселесін пысықтау қажет.

Тағы бір маңызды мәселе бар. Қазір монополияға қарсы органның заңсыздықтарды жою үшін шұғыл шаралар қабылдайтын мүмкіндігі жоқ. Монополияға қатысты істердің шот екісінде тергеу басталмай жатып, сотқа шағым түседі. Ал соттағы дау-дамай жылдарға созылуы мүмкін. Соның кесірінен құзырлы мекеменің жұмысы тоқтап қалады. Сондықтан Үкімет Парламентке тиісті заңнамалық түзеу-лер енгізуі қажет. Келесі маңызды мәселе – мемлекеттің экономикаға ықпалын азайту. Қазір жекеменшікке заңсыз өткен және шетелге шығарылған бірқатар активтер мемлекетке қайтарылуда. Біз ашық әрі бәсекеге қабілетті эконо-мика құрып жатырмыз. Сондықтан қайтарылған активтің бәрін ашық түр-де және мемлекет үшін тиімді шарт-пен нарыққа шығару керек. Жалпы, жекешелендіру және халықтық IPO жұмыстарын барынша тездету қажет. Басты мақсат – ак-тивтерді басқару ісінің ашықтығын және тиімділігін барынша арттыру. «Самұрық-Қазына» қорының бейінді емес активтерінің бәрі жеке меншікке және халықтық IPO-ға өтуі керек.

Үкімет бұл жұмысты 2024 жылдан бастап қолға алады. Келесі жылы «Air Astana» компаниясы халықтық IPO-ға шығарылды. «QazaqGaz» кәсіпорны да осы жұмысқа дайындалуы керек. Ірі компаниялардағы мемлекет актив-терін саудаға шығуға тиіс.

Тағы бір маңызды мәселе – кәсіпкер-ліктің бүгінгі ахуалы. Білік пен биз-нестің арасында сындарлы диалог болуы қажет. Қазіргі өтпелі кезеңде мемлекеттік органдардың кемшілікке жол беретіні, кейде асыра сілтейтіні жасырын емес. Сондықтан эконо-микалық сипаттағы кейбір заң бұзу әрекеттерін қылмыс санатынан алып тастау жұмысын жалғастыру қажет. Бұл жерде сөз кәсіпкерлерге және олардың экономикалық теріс әрекет-ке қатысты істер туралы болып отыр. Салық саласында заң бұзғандарды қылмыстық жауапкершілікке тартуға негіз болатын шекті анықтайтын әділ механизм енгізу қажет.

Құқық қорғау органдарының кәсіп-керлерді қудалауын ырына тоқтату керек. Мұндай әрекеттерге тыйым салынған. Бірақ, соған қарамастан, әлі де жалғасып жатқанын білемін. Осындай мәліметтер кейде әдейі таратылып жатады, тіпті, олар жалған болуы да мүмкін. Қалай десек те, бұл – назардан тыс қалдыруға болмайтын мәселе. Кәсіпкерлікке қолдау көрсету, саланы реттейміз деген желеумен жа-салатын қысымды азайту және бәсе-келестікті дамыту мәселелерін мұқият талқылау қажет. Сондықтан мен жуық арада еліміздегі бизнес өкілдерімен арнайы кездесу өткіземін.

Келесі мәселе. Біз макроэкономика-лық саясатты қайта қарап, жаңартуы-мыз керек. Мен жаңа ғана экономика салаларындағы реформалардың негізгі бағыттарын айқындап бердім. Оның бәрін табысты жүзеге асырудың басты шарты – макроэкономикалық тұрақтылық. Бұл – аксиома. Қаржы, салық-бюджет және ақша-несие сая-сатын үйлестіру керек. Инвестицияның жетіспеуі экономи-каның өсімін тежеп тұрған басты мәселе болып тұр. Инвестицияның тапшылығы болашақта тоқырауға әкеп соқтырады.

Былыр негізгі капиталға салынған қаражат ішкі жалпы өнімге шаққанда небәрі 15 пайыз болды. Бұған негізі-нен еліміздегі банктердің экономика-ны дамытуға белсенді атсалысуы себеп болып отыр. Мұндай ахуал Үкіметті тікелей қаржыландырумен, кепілдік және субсидия берумен ай-налысуға мәжбүрлейді. Бұл тәсіл тиімсіз, көп қаражаты талап етеді әрі нарықтық экономика қағидаларына қайшы келеді.

Сонымен бірге нақты секторға берілетін кредит азайып жатқанда банктер тұтыну несиесімен әуестеніп кетті. Осы жағдай қаржы жүйесіне тө-нетін сын-қатерлердің көбеюіне және азаматтардың шектен тыс қарызға батуына әкеп соқтырды. Менің 2019 жылы 500 мың азамат-тың кепілсіз несиесін кешіру туралы шешімім және жақында қабылданған жеке тұлғалардың банкроттығы ту-ралы заң мәселені біршама реттеді. Бірақ ахуалды біржола түзеу үшін жаңадан жүйелі шаралар қабылдау қажет. Сонымен қатар азаматтардың қаржы сауатын арттыру өте маңызды. Бұл ретте «Апапат» партиясының «Қарызсыз қоғам» жобасын ерекше атап өту қажет. Соның арқасында еліміздің 8 аймағында 20 мыңнан астам адам қаржылық сауатын арт-тырды. Олардың көпшілігі – 10 және одан да көп несие алған адамдар. Бұл жоба аз уақытта өзінің тиімділігін көрсетті. Үкіметке «Апапат» партия-сымен бірлесіп, оның ауқымын кеңей-туді тапсырамын. «Қарызсыз қоғам» жобасының игілігін бүкіл еліміз көруі қажет. Корпоративті салаға берілетін нesiе-нің жеткіліксіздік мәселесін шешу керек. Экономикаға ақша керек. Былтыр банктердің таза пайдасы бір жарым триллион теңгеге жуықтады. Ал осы жылдың бірінші жартысында – бір триллион теңгеден асып кетті. Банктер тиімді жұмыс істегеннің арқа-сында емес, негізінен Ұлттық банк ин-фляциямен күресу үшін базалық мөл-шерлемені жоғары деңгейде ұстап тұрғандықтан, осындай мол пайдаға кенелді.

Үкімет пен Парламенттің бұл пай-даны мемлекет мүддесін ескере отырып, неғұрлым әділ бөлу мүм-кіндігін қарастырғаны жөн. Қаржы ұйымдарының салық салынбайтын мемлекеттік құнды қағаздарды сатып алудан түскен орасан зор табысы-на қатысты да сұрақтар бар. Мұнда қисын да, мемлекеттік ұстаным да жоқ. Үкімет ешбір ақылға сыймайтын осы мәселені анықтап жатыр. Соған сәйкес заңдарға түзетулер әзірленіп, Мәжіліске енгізіледі. Депутаттардың оны мұқият қарауын сұраймын. Сонымен бірге банктерді корпора-тивті несие беру ісіне белсене қа-тысуға, яғни кәсіпкерлерді қолдауға ынталандыру керек. Банк қызметінің басқа түрлеріне қарағанда бизнес-несие беру ісі банктерге пруденци-алды және фискалды реттеу тұрғы-сынан анағұрлым тиімді болуы керек. Мұның өкіі еместігін, күрделі мәселе екенін түсінемін. Үкіметке және қаржы саласын реттейтін мекемелерге бұл жылдың ішінде осы маңызды мәсе-леге қатысты өздерінің кесімді байла-мын айтуды тапсырамын.

Банктердің «қозғалыссыз жатқан» 2,3 триллион теңгелік активтерінің эконо-микалық айналымға қосу үшін нақты шаралар қабылдау қажет. Бұл ретте осы активтерді иеленуге ниет та-нытқан бизнес өкілдерінің оны алып, экономикаға қайтаруына мүмкіндік беретін ашық цифрлы платформа құруды тапсырамын. «Ұзақ мерзімге арналған қаражат» нақты секторға барынша қолжетімді болу үшін бірлескен және синдикал-изациялан несие беру тәсілін кеңінен қолдану керек. Сондай-ақ өнеркәсіп өкілдері мен кәсіпкерлер несиенің бәрін жұтып қоймауы қажет. Олар экономикамызды іс жүзінде әртарап-тандыруды қамтамасыз ететін сапалы жобалар ұсынуға тиіс. Коммерциялық банктердің қызығушылығын арттыру үшін олар стратегиялық жобаларды қаржыландырған кезде даму инсти-туттарының кепілдігін беру мүмкінді-гін қарастыру қажет.

Банк саласындағы тағы бір өзекті мәселе – барлығы бірнеше банктің қолында шоғырланған. Қазір Қа-зақстанда 21 банк бар. Бірақ корпо-ративті секторға несие берумен, яғни экономикалық жобаларды қаржылан-дырумен бірнеше ірі банк қана айна-лысады. Сондықтан осы саладағы бәсекені арттыру үшін елімізде шетел-ден сенімді үш банкті тартқан жөн. Жалпы, нақты секторға берілетін не-сие көлемінің жыл сайын 20 пайыз және одан да жоғары деңгейде өсуін қамтамасыз ету – маңызды міндет. Экономиканы қаржыландыру көздері жайлы сөз болғанда Ұлттық қордың қаражатын пайдалану қажеттігі тура-лы жиі айтылады. Сарапшылар Қор-дың жинақтау және дамыту рөлінің арақатынасы жөнінде дауласып жата-ды. Өрине, қаржыны жинақтап, сақтау негізгі міндет болуға тиіс. Ұлттық қордың қаражаты күтпеген сын-қа-терлерге тап болған жағдайда қаржы тұрақтылығын қамтамасыз етуге едәуір кепілдік береді. Дегенмен Қордағы қаражаттың белгілі бір бөлігін Қазақстанның болашағын айқындайтын стратегиялық жобалар-ды қаржыландыру үшін пайдалануға болады. Тіпті, қазірден бастап соған жұмсау керек.

Ұлттық қор әлден-ақ бірқатар ірі жо-баны қаржыландырылып жатыр. Алайда сол жобаларды іріктеу ісінде жүйелілік жетіспейді. Сондықтан Ұлт-тық қордың әрбір теңгесі айтарлықтай пайда әкелуі үшін барлық ұсынысқа жан-жақты сараптама жасалуын қамтамасыз ету қажет. Капиталды қайтару туралы заң ая-сында құрылып жатқан қор «ұзақ мерзімге арналған қаражаттың» тағы бір көзі бола алады. Түскен қаржының бәрі елдік мәселелерді шешу үшін ба-рынша тиімді және ашық жұмсалуға тиіс.

Тағы бір маңызды мәселе – қор на-рығын дамыту. Қазір Қазақстанда екі қор биржасы бар. Олар жұмыс бары-сында көбіне бірін-бірі қайталайды, тіпті өзара бәсекеге түсіп жатады. Еліміздің қаржы жүйесі үшін бұл тым артық. Ішкі нарықтың көлемін сон-дартымдылығын арттыру үшін осы биржалардың әлеуетін біріктіріп, бір жерден басқару мәселесін қарастыру қажет.

Төлем жүйелерінің тұрақтылығын сақтау да өте өзекті мәселенің бірі болып отыр. Былтыр Ұлттық банк ұлттық төлем жүйесінің бірінші бөлігі – жылдам төлемдер жүйесін іске қо-сты. Қазіргі таңда бұл жүйе пилоттық режимде жұмыс істеп жатыр. Ұлттық банкке 2024 жылы Ұлттық төлем жүй-есін толық енгізу жұмысын аяқтауды тапсырамын.

Енді тағы бір аса маңызды мәселеге, яғни бюджет саясатына тоқталайық. Мен былтыр «бюджетті басқарудан» «нәтижені басқару» тәсіліне көшу арқылы бюджет жүйесін реформа-лауды тапсырдым. Бұл мәселе жаңа кодекс қабылданған соң шешімін та-бады. Бюджет үдерісінің ашықтығы, оған қатысушылардың жауапкершілігі мен дербестігі арта түседі. Сонымен бірге бюджет саясатының тиімділігін арттыру үшін әрдайым жаңа мүмкіндіктер мен тәсілдерді пайдалану қажет. Сондықтан Үкімет-ке бірнеше министрлік пен аймақтар үшін пилоттық режимде толық бел-шектенген бюджет жобасын енгізуді тапсырамын.

Келесі. Аймақтарға қатысты саясат-та маңызды реформалар жүргізілді. Соның нәтижесінде өкілдерді тіке-лей сайлау тәсілі енгізіліп, әкімшілік реформа қолға алынды. Бұл ретте бюджетаралық қатынастарды түбе-гейлі өзгерту де өте өзекті мәселе. Жаңа экономикалық үлгіге көшкенде аймақтардың бюджет мәселесіндегі дербестігін арттыру керек.

Корпоративтік табыс салығынан және басқа төлем түрлерінен түсетін кірістің бір бөлігін өңірлерге беру оң нәтиже көрсетті. Былтыр аймақтар табысының өсімі 30 пайыздан асты. Сондықтан рефор-маның келесі кезеңінде осы норма-ны өзге де салықтарға, оның ішінде қосымша құн салығына да қатысты қолдану қажет. Мұндағы міндет – бюд-жеттің екінші деңгейіне кем дегенде екі триллион теңге қосымша қаражат беру.

Кезең-кезеңімен жүргізілген фискал-ды орталықсыздандыру жұмысы-ның нәтижесінде жергілікті бюджет кірісінің құрылымындағы республика-лық бюджеттен бөлінетін трансферт-тің үлесі орта есеппен 25 пайызға дейін төмендеуге тиіс (қазір бұл көрсеткіш 50 пайызға жуық).

Сонымен қатар аудан әкімдеріне жергілікті бюджетті басқару құқығын берген жөн деп санаймын. Бұл, ең алдымен, сол жердегі мәселелерді жедел шешу үшін қажет. Бұдан бөлек, жергілікті бюджетке жиналатын салыққа қатысты жеңіл-діктерді анықтау құқығын аймақтар-дың өзіне беру мәселесін қарастыру керек. Бұл шара бизнестің дамуына үлкен серпіліс әкелмек. Ұсынылып отырған бастама өте маңызды. Келешекте аймақтардың табысты дамуы-на айрықша ықпал етеді.

Сол себепті барлық әкім бюджетар-алық қатынастардың жаңа үлгісіне көшу кезінде оның біртұтас мем-лекетімізге тігізетін пайдасы және тиімділігі туралы ойлауы керек. Тағы бір маңызды мәселе бар. Мен бұдан бұрын экономиканың түрлі сек-торындағы салық мөлшерлемесін са-ралау туралы айтқан едім. Бұл шара салық жүктемесін өндірістің құрпелілі-гіне қарай бөлуді қамтамасыз етеді. Кәсіпкерлер қосымша құн салығын қайтару рәсімінің күрделі екені жөнін-де орынды мәселе көтеріп, шағымда-нып жүр. Бұл жайт еліміздегі инвести-циялық ахуалға кері әсерін тигізеді. Үкімет көптен бері түйіні тарқамай келе жатқан осы мәселені шұғыл шешуге тиіс. Сондай-ақ салық жеңіл-діктерін беру тәртібін реттеу қажет. Олар экономикалық ынталандыру шараларының нысаналы тәсілі болуы керек. Жиналмаған салық – салынбай қалған ауруханалар, мектептер мен жолдар деген сөз. Салық жеңілдігін сын көзбен зерделеп, оның көлемін кем дегенде 20 пайызға қысқарту қа-

жет. Қалған жеңілдіктер жекелеген жобалар мен тұлғаларға байланбай, нақты ереже бойынша берілуі керек. Салықтық әкімшілендіру мәселесіне келсек, фискалды органдар мен салық төлеушілердің қарым-қатынасын қызмет көрсету үлгісіне көшірген жөн. Басты мақсат жазалау емес, ескерту болуға тиіс. Салықтық бақылау ісін толық цифр-ландырып, есептілік формаларын 30 пайызға қысқарту қажет. Салықтың және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдердің санын кемін-де 20 пайызға азайту керек. Айтар-лықтай түсім әкелмейтін төлемдерді толығымен алып тастап, қалғандарын біріктіруге болады.

Бөлшек салықты енгізу мәселесі қа-жетті бастама болғанына кезіміз жет-ті. Осыны ескере отырып, Үкімет оны қолдану аясын екі есе кеңейтеді. Сон-дай-ақ үдемелі салық салуды енгізу жұмысын жеделдеткен жөн.

Салық саясатын қайта қарап, өзгерту үшін Үкімет пен Парламент батыл әрі жан-жақты ойластырылған шешімдер қабылдауы керек.

Тағы бір мәселені атап өту қажет. Азаматтардың мүддесі мен суранысы – Қазақстанның экономикалық даму стратегиясының өзегі. Яғни, адамның қажеттілігі әрдайым басты назарда болады. Сол үшін біз шикізатқа тәу-елді болудан біртіндеп арылуымыз қажет. Бұл жұмыс табанды түрде жүр-гізілуге тиіс.

Елімізде жыл сайын 400 мыңнан астам бала дүниеге келеді. Жыл соңына дейін халқымыздың саны 20 миллионға жетеді. Өмір сүру ұзақтығы да артып келе жатыр. Былтыр бұл көрсеткіш 74 жастан асты.

Қазақстан – әлемдегі ең жас мемле-кеттің бірі. Азаматтарымыздың орта-ша жасы – 32 жас. Тұрғындардың үштен бірі – жастар. Үкіметтің міндеті – қазіргі демографи-ялық ахуалды еліміздің бәсекеге қа-білетін арттыруға пайдалану. Адал азамат және тұғырлы тұлға болудың негізі бала кезден қалыпта-сады. Сондықтан біз жас ұрпақтың қауіпсіз әрі алаңсыз өмір сүруін қамта-масыз етуге тиіспіз.

Мен Мемлекет басшысы ретінде көмектеге толмағандарға жасалған зорлық-зомбылықтың көз келген түрі-не қатысты жазаны күшейтуді талап етемін.

Жол, ғимарат, киім-кешек, азық-түлік, яғни барлығы балалар үшін қажет-болуы керек. Сондай-ақ өскелең ұр-пақтың психикалық саулығы – өте маңызды мәселе. Білім беру мекемелеріндегі психо-логиялық қолдау қызметін институцио-налды түрде қуышты қажет. Бірыңғай сенім телефонын ұйымдастырған жөн. Зорлық-зомбылыққа және қы-сымға, яғни бұлlyingке тап болған-дарға көмек көрсетуге арналған бағдарлама әзірлеу керек.

Сапалы орта білім алу – әрбір бала-ның мызғымас құқығы. Мұндағы ең түйінді сөз – «сапа». Сондықтан білім сапасын жақсарту және мұғалім-дердің біліктілігін арттыру ауадай қа-жет.

Бөріне бірдей білім беру үшін интер-нет жылдамдығы жоғары және білім беруіңді цифрлы ресурстары тегін әрі қолжетімді болуы шарт. Білім беру жүйесі еңбек нарығының суранысына қарай өзгеріп отыруы керек.

Ұлттық экономиканың бірқатар сала-сында кадр тапшылығы қатты сезілу-де. Өсіресе, техникалық жүйе жұмыс-сы мамандар жетіспейді. Сондықтан осы салаларға қатысты білім берумен мықтап айналысқан жөн. Оқу орындары түлкетерге жұмыс бере алатын мекемелермен ұзақ мерзімге арналған әріптестік орнатуы қажет. Экономиканың басымдықтарына, ай-мақтың және саланың ерекшеліктері-не байланысты тиімді қаржыландыру тәсілдері керек.

Еліміздегі демографиялық өсім білімге деген суранысты арттырады. Мемлекеттің білім саласына қатысты жұмысында тұтастық, яғни жүйе жоқ. Тіпті, өзара байланыс жоқ деуге бо-лады. Сондықтан бес жастан асқан балаларға арналған «Келешек» атты бірыңғай ерікті жинақтау жүйесін ен-гізуді тапсырамын.

Бұл бағдарламада мемлекет тара-пынан ұсынылатын бастапқы білім беру капиталы, жыл сайынғы мемле-кеттік сыйақы және инвестициялық табыс қарастырылуға тиіс. Осы жинақ пен «Ұлттық қор – балаларға» жоба-сының қаражаты қосылғанда жас ұр-пақтың сапалы білім алуына мүмкін-дік туады.

Қазір еңбек нарығында ауқымды өз-герістер болып жатыр. Онда цифрлы экономиканың рөлі арта түспек. Плат-формалық жұмыспен қамту жүйесіне қызығушылық артып келеді. Осы сек-торда қазірдің өзінде жарты миллион-нан астам адам жұмыс істейді. Алай-да олардың еңбек құқықтары толық қорғалмаған. Сондықтан осы санат-тағы азаматтардың еңбек құқықтарын

қорғаудың нақты тәсілдерін әзірлеп, платформалық жұмыспен қамту мәселесін түгел реттеу қажет. Өндірістік жарақат алудың жиілеуі өте өткір мәселе болып отыр. Үкімет 2030 жылға дейінгі қауіпсіз еңбек тұжырымдамасын осы жылдың соңы-на дейін қабылдауға тиіс. Бұл құжат жұмыс орнындағы кәсіби сын-қа-терлердің алдын алуға және жоюға бағытталуы керек. Менің тапсырмаммен Үкімет зиянды еңбек жағдайында ұзақ уақыт жұмыс істеп жүрген адамдарды әлеуметтік қолдау тетіктерін әзірледі. Бұл бұрын-нан талқыланып жүрген мәселе бо-латын, енді шешімі табылды. Оның мынадай өлшемдері бар. Жұмысшы-лардың осы саланы дамытуға сіңірген еңбегі және денсаулығына зиян кел-гені ескеріле отырып, оларға зейнет жасына толғанға дейін, атап айтқан-да, 55 жастан бастап арнаулы әлеу-меттік төлем төленеді. Парламенттен Үкіметтің ұсыныстарын жедел қарау-ды сұраймын. Азаматтар осы мәселе шешімін табады деп күтіп отыр. Келесі. Біз бұған дейін уәде бер-геніміздей, Үкімет ең төменгі жалақы мөлшерін біртіндеп өсіре береді. Азаматтардың табысын арттыру үшін 2024 жылдың 1 қаңтарынан бастап ең төменгі жалақы мөлшерін 85 мың тең-геге көтеруді тапсырамын. Осылайша, біз еңбекқақының ең төменгі мөлшерін үш жыл ішінде екі есе көбейтіт. Бұл шара 1 миллион 800 мың адамның, оның ішінде бюджет саласында еңбек ететін 350 мың азаматтың әл-ауқатын арттыруға септігін тигізеді.

Жалпы, еңбек нарығын жан-жақты дамыту үшін Үкімет қысқа мерзімде 2030 жылға дейінгі кешенді жоспарды бекітуі керек.

Жаңа экономикалық саясаттың қағи-далары мен басымдықтарын нақты айқындаумен қатар, алдағы рефор-маларды сапалы әрі толық жүзеге асыру өте маңызды. Оның табысты болуы мемлекеттік қызметшілердің біліктілігіне, жауапкершілігіне және саяси ерік-жігеріне тікелей байланы-сты.

Реформалардың іске асырылуына не-гізінен атқарушы билік жауап береді. Сондықтан, ең алдымен, оның өзін өзгерту қажет. Осы саладағы рефор-маның басты бағыттары мынадай. Біріншіден, нақты салаларға қатысты шешімдерді әзірлеу және орындау міндеті, сондай-ақ түпкі нәтиже үшін жауапкершілік толығымен министр-лерге жүктеледі. Өйткені олар өзінің бұйрығымен жедел шешім қабылдап отыруға тиіс. Бұл – әкімдерге де қаты-сты мәселе.

Екіншіден, экономикалық саясаттың іске асырылуына Үкімет толығымен жауап береді. Бюрократияға және сөзбұйдаға салынбай, Президент Әкімшілігіне жалтақтамай, эконо-миканы дербес басқарудың барлық әдіс-тәсілдерін қолында ұстауға тиіс. Үшіншіден, Президент Әкімшілігі ба-сты «саяси штаб» ретінде мемлекетті әлеуметтік-экономикалық дамыту-дың стратегиялық бағыттарына, ішкі және сыртқы саясат, қорғаныс және қауіпсіздік, құқық және кадр саясаты мәселелеріне барлық күш-жігерін жұ-мылдырады.

Мемлекеттік аппаратты бюрократия-мьядан арылту жолындағы жүйелі жұмыс жалғаса береді. Мемлекеттік жоспарлау жүйесін түбегейлі өзгерту қажет. Бізге оның мейлінше шағын және қолайлы болғаны маңызды. Сондай-ақ тапсырмалардың орында-луын бақылау және бағалау жұмы-сын да қайта қарауымыз керек. Бұл – жұртшылықтың сұранысы. Басқа-ша айтқанда, қазір қоғамда жаңа әдіс-тәсілдерге, жаңа идеяларға, жаңа кадрларға деген сураныс аса жоғары. Сондықтан саяси мемлекет-тік қызметшілердің резерві құрылады, соның арқасында «қосымша кадрлар тобы» қалыптасады.

Қазір кадр тапшылығы өзекті мәселе болып тұрған кезде мұндай қадам өте маңызды. Жоғары лауазымға ие болғысы келетіндер көп, бірақ олар-дың біліктілігі тиісті талапқа сай ке-мейді. Демек, кадр мәселесін міндетті түрде қолға алуымыз керек, сапалы мамандар тәрбиелеу қажет. Бұл ретте саяси партиялардың кадрлық әлеу-етін де пайдаланған жөн.

Аймақтағы атқарушы биліктің шешім қабылдау ісіне азаматтардың тікелей қатысу мүмкіндігін біртіндеп арттыру да маңызды.

Ауыл, кент және ауылдық округ әкімдерін тұрғындар өздері сайлай бастағанына екі жылдан асты. Содан бері ауылдық деңгейдегі әкімдердің төрттен үші сайланды. Енді аудан және облыстық деңгейдегі қала әкім-дерін сайлап көрейіз.

Қадірлі отандастар!

Еліміздің экономикасын дамытуға қатысты бүгін айтылған жоба-жоспар-ның бәрі нақты зерттеліп, есептеліп жасалды.

Бүкіл экономикалық жүйені шұғыл түрде түбегейлі қайта қарап, өзгерту

арқылы елімізді өркендетеміз, ха-лықтың әл-ауқатын арттырамыз. Реформаның басты мақсаты – эконо-микамыздың тұрақты өсімін 6-7 пай-ызға жеткізу және 2029 жылға қарай ұлттық экономиканың көлемін 2 есеге ұлғайту, яғни 450 миллиард долларға жеткізу. Өрине, бұл – ауқымды әрі күрделі міндет. Бірақ біз еліміздің бай-лығын, табысын азаматтарымыздың арасында әділ бөлуіміз қажет. Бір сөзбен айтқанда, экономикалық өсіміңіз игілігін әрбір азаматымыз көруі керек. Бұл – принципті мәселе. Еліміздің болашағы баянды болсын десек, бұл стратегиялық міндетті қа-лайда орындауға тиіспіз.

Мен еліміздің даму бағдары туралы пайымдарымды үнемі айтып жүрмін. Соны тағы да қайталағым келеді. Біз болашақта қандай ел болатыны-мызды нақты білеміз. Бөріне бірдей мүмкіндік беретін өрке-ниетті ел – Әділетті Қазақстанды құра-мыз. Заң және тәртіп, өзара түсіністік, тілектестік пен жауапкершілік бөрі-нен биік тұратын тиімді мемлекет боламыз. Қоғамдық тәртіпті бұзатын кез келген арандатушылық әрекетке қатаң тосқауыл қою қажет. Өкінішке қарай, құқық қорғау мекемелері және аймақ басшылары осы жұмысты дұрыс атқармай отыр. Басқа сөзбен айтқанда, заң үстемдігін қамтамасыз етпейді. Соның салдарынан қоғамы-мызда ұдайы келенсіз оқиғалар болып жатады.

Мысалы, даладағы, көшедегі ван-дализм, кейбір азаматтарымыздың тәртіпсіздігі, мәдениетсіздігі, неше түрлі тұрмыстық жанжалдар еліміздің халықаралық аренадағы абыройына нұқсан келтіретін болды.

Тағы да айтамын: біздің негізгі мақса-тымыз – заңды қатаң сақтау, қоғамдық тәртіпті қамтамасыз ету. Біз мәдениетті, білімді, ғылымды да-мыту арқылы қазіргі бәрішкі әлемнің бір бөлшегі болуға ұмтылуымыз керек. Алдымызға қойған биік мақсатқа жету оңи болмайды. Бірақ бүкіл ел болып кіріссек, бұл – қолдан келетін шаруа. Халық, бизнес және билік өкілдері бар күш-жігерін жұмылдыруы керек. Сон-да ғана мемлекетіміздің қазіргі даму үлгісін түбегейлі өзгерте аламыз, ке-дергінің бәрін жеңеміз.

Жалпы, әлемдегі ахуалдың күрделі екенін көріп отырсыздар. Барша адамзат түрлі сын-қатермен бет-пе-бет келуде. Көптеген ел табиғи апатты, элект

«АТА ЗАҢ - АЗАТ ЕЛДІҢ АР НАМЫСЫ»

ӨТКЕН АПТА АУДАНДЫҚ МӘДЕНИЕТ ҮЙІНДЕ ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КОНСТИТУЦИЯСЫ КҮНІНЕ ОРАЙ САЛТАНАТТЫ ЖИЫН ӨТТІ. АЛДЫМЕН САЛТАНАТТЫ ЖИЫНҒА ЖИНАЛҒАН ЖҰРТШЫЛЫҚТЫ АУДАН ӘКІМІ АСҚАР ҚАЗЫБАЕВ ҚҰТТЫҚТАП, БІР ТОП АЗАМАТҚА МЕРЕКЕЛІК АЛҒЫС ХАТ ТАПСЫРДЫ.

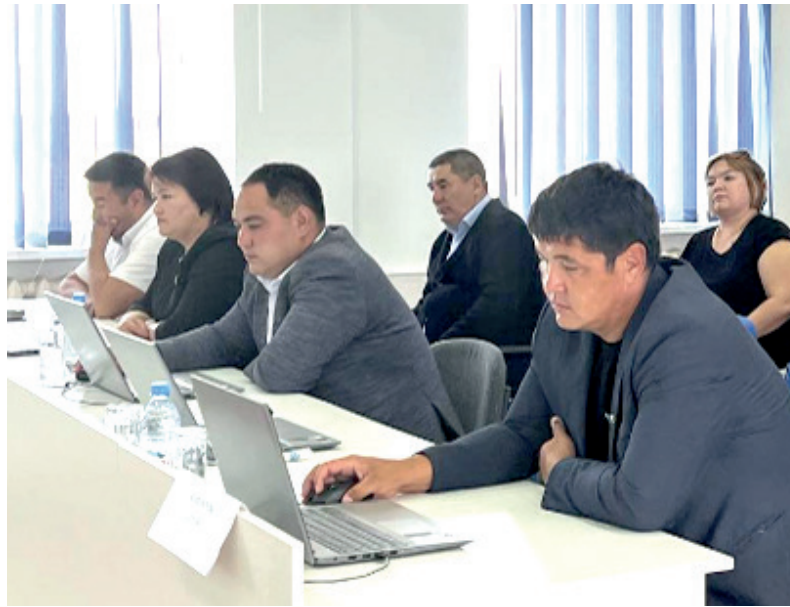
«Жасыл ел» еңбек жасағында қызмет етіп, ауданды көгалдандыру мен абаттандыруға қосқан үлесі үшін Ойыл аграрлық колледжі ветеринария факультеті маман-

дығының 3 курс студенті Ернұр Саматұлы мен Халел Досмұхамедұлы атындағы Атырау университеті Химия және биология пәндерінің мұғалімі мамандығының

1 курс студенті Аққүміс Самиғолалар да мерекелік марапатқа ие болса, Конституция күнімен қатар келген туған күн иелері Мереке Жаңабайұлы мен Әлімұрат Шерниязұлы және көмелет жасқа толып алғаш жеке кәуелік алушы Ақмарал Маратқызына да естелік сыйлықтар тапсырды. Сонымен қатар, «Мерейлі отбасы - 2023» ұлттық конкурсының облыстық кезеңінің қатысушысы Меруеновтер отбасына Ақтөбе облысының әкімі Ералы Тоғжановтың Алғыс хаты мен арнайы сертификатын табыстады. Мерекелік шара бүлдіршіндердің биімен көмкеріліп, ән-жырмен жалғасты. Сондай-ақ, мерекелік шараға Қобда ауданынан келген халықтық «Гүл-М-Жан» вокалдық тобы ойылдықтарға ән шашулары арнады.

ЖАЗДЫҢ СОҢҒЫ СЕССИЯСЫ АЛДАҒЫ МІНДЕТТЕРДІ АЙҚЫНДАДЫ

Биылғы жаздың соңғы күні аудандық мәслихаттың кезектен тыс алтыншы сессиясы өтті. Сессияның күн тәртібіне Ойыл аудандық мәслихатының 2022 жылғы 26 желтоқсандағы № 194 «2023 жылға арналған Ойыл ауданының ауылдық елді мекендерге жұмыс істеуге және тұруға келген денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру, мәдениет, спорт және агроөнеркәсіптік кешен саласындағы мамандарға, ауылдар, кенттер, ауылдық округтер әкімдері аппараттарының мемлекеттік қызметшілеріне әлеуметтік қолдау көрсету туралы» шешіміне өзгеріс енгізу, Ойыл ауданының елді мекендері аумағында жергілікті қоғамдастықтың бөлек жиындарын өткізудің және жергілікті қоғамдастық жиынына қатысу үшін ауыл, көше, көппәтерлі тұрғын үй тұрғындары өкілдерінің санын айқындаудың қағидаларын бекіту және Ойыл ауданының өкімшілік - аумақтық бірлігін басқару схемасын бекіту туралы мәселелер ұсынылды. Алғашқы мәселе бойынша аудандық экономика және қаржы бөлімінің басшысы Б.Әділханов баяндама жасаса, екінші-үшінші мәселелер бойынша аудан әкімі аппаратының басшысы Е. Тілепов хабарлады. Одан кейін депутаттар назарына ұсынылған Ойыл аудандық мәслихатының 2018 жылғы 26 наурыздағы № 182 «Ойыл ау-

дандық мәслихатының аппараты» мемлекеттік мекемесінің «Б» корпусы мемлекеттік әкімшілік қызметшілерінің қызметін бағалаудың әдістемесін бекіту туралы» шешіміне өзгеріс енгізу, «Ойыл ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын, халық үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтерді бекіту туралы» және «Ойыл ауданында әлеуметтік көмек көрсетудің, оның мөлшерлерін белгілеудің және мұқтаж азаматтардың жекелеген санаттарының тізбесін айқындаудың қағидаларын бекіту туралы» мәселелер талқыланып, тиісті

шешімдер қабылданды. Сондай-ақ, сол күні аудандық мәслихаттың жанындағы әлеуметтік-экономикалық даму, бюджет, халықты әлеуметтік қорғау және аграрлық сала мәселелері жөніндегі тұрақты комиссиясының кезекті отырысы өтті. Тұрақты комиссияда Ойыл ауылдық округінің әкімі А.Аманғосов "Ойыл ауылдық округі әлеуметтік - экономикалық дамуы туралы" есебі тыңдалды. Комиссия отырысы барысында аудандық мәслихат депутаттары тарапынан сұрақтар қойылып, ойын алаңдарын салу, ауыл шаруашылығы, көшелерді жарықтандыру, бұралқы иттер бойынша мәселелер қозғалды.

«SAPAR DENT» АУДАНДАҒЫ АЛҒАШҚЫ ТІС ЕМХАНАСЫ

ҚҰРМАНОВ КӨШЕСІНІҢ БОЙЫНАН «SAPAR DENT» ТІС ЕМХАНАСЫ АШЫЛДЫ. ЕНДІ АУДАН ТҰРҒЫНДАРЫНА ТІС ЕМДЕТУ ҮШІН ҚАЛАҒА БАРУДЫҢ ҚАЖЕТІ ЖОҚ. ЕМХАНА ТОЛЫҚТАЙ ЗАМАНАУИ ҚҰРЫЛҒЫЛАРМЕН ЖАБДЫҚТАЛҒАН, ХАЛЫҚҚА САПАЛЫ ҚЫЗМЕТ КӨРСЕТУГЕ ДАЙЫН. АШЫЛУ САЛТАНАТЫНА АУДАН ӘКІМІ АСҚАР ҚАЗЫБАЕВ ПЕН АУДАНДЫҚ МӘСЛИХАТТЫҢ ТӨРАҒАСЫ СӨКЕН ЗАЙМОЛДИН АРНАЙЫ ҚАТЫСТЫ.

Қуанышын бөлісуге келген аудан тұрғындары халыққа қызмет көрсетуге талап қылған жас дәрігерге алғысын жаудырып, батасын берді.

- Бұрыннан Ойылға тіс емханасын ашу ойымда болды. Осы уақытқа дейін сұраныс болғандықтан аудандық аурухананың бөлмесінде сенбі, жексенбі күндері тұрғындарды қабылдап жүргенмін. Тіс емханасының құрылысын ағам Сапар Жантелин бастаған болатын. Ағам Сапардың аты өшпесін деп «Sapar Dent» деп атадық. Бастаған істі аяқсыз қалдырмайық деп ағаларым, бауырларым бар, барлығы көмектесіп, міне бүгін ашылғып жатыр. Халыққа ең алдымен сапалы қызмет көрсетуді басты мақсат етіп отырмыз. Осы орайда аудан әкімі Асқар Қайырғалиұлына, аудандық аурухананың бас дәрігері Сәндібек Нұрбаевқа алғысымды білдіремін, - дейді емхана иесі. Тіс емханасының иесі Айгүл Жантелина бұл салада 13 жылдық еңбек өтілі бар білікті маман. Тіс емдеу саласында мол тәжірибесі бар дәрігердің қызметіне жүгінетіндер көп. Ақтөбе

қаласында жеке тіс емханасы бар Айгүлді іздеп баратындар көбі ауданнан. Замануи үлгідегі құралдармен жабдықталған емханада 3 кабинет өз деңгейінде халыққа қызмет етуге әзір. Тіс жұлу, емдеу, брекет т.б қызмет түрлері жоғары білімді тіс дәрігерлерінің кәсіби шеберлігімен жасалады. «Алдағы уақытта білікті, сенімді дәрігер тапқан соң аптанып бар-

лық күнінде қабылдауды мақсат етіп отырмыз. Әзірге сенбі, жексенбі күндері аудан тұрғындарын қабылдаймыз. Сонымен қатар міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру қорымен келісімшарт жасау жоспарымызда бар», - дейді тіс емханасының басшысы Айгүл Қылышқызы.

Гаухар АЛЕКСЕЕВА,
Ойыл селосы.

«МЕКТЕБІМ – МЕЙІРІМ МЕКЕНІ» МЕКТЕПТЕРДЕ АЛҒАШҚЫ ҚОҢЫРАУ СОҒЫЛДЫ

БАЛА ҮШІН МЕКТЕП ҮЛКЕН ӨМІРГЕ АЛЫП КІРЕР КИЕЛІ БОСАҒА БОЛСА, АТА-АНА ҮШІН ОЛ ҰРПАҒЫНА ҚАТЫСТЫ ЕҢ АСЫЛ АРМАНЫНА ҮМІТ ЖАЛҒАЙТЫН ҚАСИЕТТІ ҰҒЫМ. СОНДЫҚТАН ДА ХАЛҚЫМЫЗ ҚАШАН ДА БІЛІМНІҢ ПАРҚЫН ТҮСІНЕ БІЛГЕН.

Жылдағы дәстүрге сай Білім күні мерекесінде ауданымыздағы барлық мектептерде салтанатты жиындар өтіп, алғашқы қоңырау үні соғылды. Жалпы аудан бойынша 2023-2024 жаңа оқу жылында 3350 оқушы білім нәрімен сусындамақ. Оның ішінде 360 бүлдіршін мектеп табалдырығын алғаш аттағалы отыр. Ш. Бекмұхамбетова атындағы мектеп-гимназиядағы алғашқы қоңырау салтанатына қатысқан аудан басшысы Асқар Қайырғалиұлы барлық оқушыларға, мектеп табалдырығын алғаш аттаған бүлдіршіндерге алдағы уақытта жақсы білім мен тәрбие алуға, еліміздің үлгілі азаматтары болып қалыптасуына тілектестік білдірді. Сонымен бірге, ардагер ұстаздар және шаттыққа толы қуанышты күнге балдырғандарын жетектеп әкелген ата-аналар мерекелік лебіздерін жеткізді.

1-ші сыныпқа қабылданған бүлдіршіндерге жыл сайынғы дәстүр бойынша ауданымыздың меценаты, «Анвар» ЖШС-нің директоры, облыстық мәслихат депутаты Талғат Салфиқовтың демеушілігімен оқушы сәмкелері мен құрал-дары 1-ші сыныпқа аяқ басқан оқушыларға таратылды. Ж.Жүсібаев атындағы Ойыл қазақ орта мектебінде білім күніне арналған дәстүрлі салтанатты шараның ашылу салтанатына аудан әкімінің орынбасары Мұратбай Айдарбаев куә болды. Мектеп директоры Маржан Жонысова жиналғандарды жаңа оқу жылымен құттықтап, бытырғы мектеп көрсеткіштерін мақтанышпен атап өтті. Жаңа оқу жылында болатын білім берудегі өзгерістерге тоқталды. «AMANAT» партиясы Ойыл аудандық филиалының атқарушы хатшысы Еркін Жиеналин ұстаз-

дарды айтулы мерекемен құттықтап, білім беру саласындағы тынымсыз шығармашылық еңбегімен келешектің келбетін көркейтер жас ұрпақты тәрбиелеудегі белсенділігі үшін бірқатар ұстазға «AMANAT» партиясы Ақтөбе облыстық филиалының атқарушы хатшысы Ербол Данаұловтың Алғыс хатын тапсырды. Жаңа оқу жылындағы құттықтаулардан кейін егемен елдің болашақ ұрпақтары, мектепке енді ғана қадам басқан бірінші сынып оқушылары жалықпай білім іздейтіндіктерін білдіріп, өлең шу-мақтарын арнады. Салтанатта сонымен бірге, мектеп өнерпаздары ән шырқап, алғашқы қоңырау үні сыңғырлап, «Мектебім-мейірім мекені» тақырыбындағы сынып сағаттарымен жалғасты.

Гаухар АЛЕКСЕЕВА,
Ойыл селосы.

ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАН: САПАЛЫ БІЛІМ, АДАЛ ҰРПАҚ, ТАБЫСТЫ ҰЛТ

Жуырда осындай тақырыппен аудандық мәдениет үйінде тамыз конференциясы өтті. Жиын алдымен 2022-2023 жылында атқарылған жұмыстар жинақталған бейнероликпен басталды. Одан кейін Ойыл ауданы бойынша алғашқы болып облыстық тірек мектептер жобасының қатысушы Ж.Жүсібаев атындағы қазақ орта мектебінің директоры Маржан Жонысова "Шағын

жинақты мектептер үшін тірек мектебінің мүмкіндіктері", Ақшатау орта мектебінің директоры Бекжан Қарасаев "Цифрлық технологияларды пайдалана отырып, Ақтөбе облысының шағын жинақты ауылдық мектептерінің әлеуетін дамыту" пилоттық жобасының оқу-тәрбие процесінде алатын орны туралы баяндады. Келесі кезекте сөз алған аудандық білім бөлімінің басшысы

Серік Меруенов жаңа оқу жылының өзгерістеріне, мақсат міндеттеріне тоқталып өтті. Аудан әкімі Асқар Қайырғалиұлы облыстық, республикалық, халықаралық жарыстарда білім алушы шәкірттердің қатарының көбеюі ұстаздарының еңбегі екенін атап, аудан ұстаздарының мәртебелерінің биіктеп, абыройларының арта беруімен құттықтап, жаңа оқу жылына сәттілік тіледі. Ойыл ауданының білім саласында абыройлы, үздіксіз нәтижелі еңбегі үшін Көсембай негізгі мектебінің бастауыш сынып мұғалімі Ерсайын Аққошқаров, әлеуметтік әріптестікті дамытуға қосқан үлесі үшін аудандық білім бөлімінің басшысы Серік Меруенов төсбелгімен наградталды. Сонымен қатар білім беру ісіне зор үлес қосып, ерекше еңбек еткен білім саласының қызметкерлері облыстық білім басқармасының "Алғыс хатымен", аудан әкімінің "Алғыс хатымен" және аудандық білім бөлімінің Алғыс хатымен марапатталды.

Гаухар АБАЙҚЫЗЫ.

«ЕЛ БОЛАШАҒЫ-САЛАУАТТЫ ҰРПАҚ»

ӨТКЕН АПТА АУДАНДЫҚ БАЛАЛАР ЖӘНЕ ЖАСӨСПІРІМДЕР СПОРТ МЕКТЕБІ АЛАҒЫНДА «ЕЛ БОЛАШАҒЫ-САЛАУАТТЫ ҰРПАҚ» ҰРАНЫМЕН «ДЕНСАУЛЫҚ ФЕСТИВАЛІ» ӨТТІ. ФЕСТИВАЛЬГЕ АУДАНДАҒЫ МЕКЕМЕ БАСШЫЛАРЫ МЕН ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНЕН БАСТАП, КОЛЛЕДЖ, МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА ДЕЙІН БЕЛСЕНЕ ҚАТЫСТЫ.

Шараға қатысқан аудан әкімі Асқар Қазыбаев салауатты өмір салтын сақтау мақсатында ауданда атқарылып жатқан бірқатар жұмыстарға тоқталса, аудандық аурухананың бас дәрігерінің орынбасары Нұрбану Арыстанова денсаулық саласы бойынша мәлімет беріп, жиылған жұртшылықты спортпен шұғылданып, салауатты өмір салтын ұстануға шақырды. Фестиваль соңында жиылған көпшілік аудандық балалар және жасөспірімдер спорт мектебінің жаттықтырушысы Нұрасқан Сәрсенғалиевтің нұсқауы бойынша жаппай спорттық жаттығулар жасады. Ал, аудандық аурухананың мамандары жылғандардың бой, салмақтарымен бірге қан қысымдарын өлшеп берді. «Денсаулық Фе-

стивалінің» соңы арқан тартыс, кермеге тартылу, қол күрес ойындарына ұласты. Сонымен қатар,

скандинавтік жүріс марафоны өткізілді.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ.